IVÁNYI GYÖRGY

Vörös farok

VISSZHANG - LIII. évfolyam 39. szám, 2009. szeptember 25.

Most megáll a szél,
istenem, csak most,
most nehogy előredőljünk.

A minapi antfasiszta ellentüntetésen az „ellen"-t néhány magányos, gárdás-jobbikos aktivista képviselte. A Rudolf Hess-turistákat és magyarországi elvbarátaik többségét ugyanis távol tartotta a város köztereitől az EU-választások óta megélénkült hatósági aktivitás. A támasznak hasznos légáramot kereső elme imigyen az árpádsávokról a tér túlsó végén elhelyezkedő három vörös zászló és a „Tőke és Fasizmus jegyesek" transzparens felé fordulhatott. A fizikai és mentális tér két sarkát kijelölő kisszámú - viszont a meggyőző vizuális effekteket kereső sajtófotósok különös figyelmét élvező - csíkozatlan, illetve csíkozott szimbólumok közötti mezőben kiscsoportokban folyt az okos, értelmiségi beszélgetés.

Amikor azután a téren, majd a net demorációját kihasználva szélesebb körben is a nyegle „baromság" minősítéssel illettem az éltesebb korosztály iskoláiban jól megtanult dimitrovi fasizmus-definíciót, kaptam hideget-meleget. No nem a karvalytőke és a fasizmus különleges kapcsolatának valamely bizonyítási kísérletét. Inkább szemrehányást, oktatást, mivelhogy nem említettem: a „Tőke és Fasizmus jegyesek / Minden külön értesítés helyett" társasági álhír-tréfa nem a bolgár internacionalistától, hanem nála aktuálisabb tekintélytől, József Attilától származik. Nem más az, mint a *Farsangi lakodalom* mottója.

A „finánctőke legfelsőbb foka" definíciót kétségtelenül a Kommunista Internacionálé 1935-ös kongresszusa osztotta meg a világgal, a *Farsangi lakodalom* keletkezésének időpontja viszont 1930, imigyen vélelmezhető, hogy a költő nem lehetett a dimitrovi pártüzenet közvetítője. Bár, ha hihetek egykori magyartanáromnak, Németh G. Bélának és az 1961-64-es (némi *munkástanácsozás* miatt éppen nem taníthatott egyetemen) órái fakuló emlékének - a „Tőke és Fasizmus jegyesek..." *bonmot* utólag kerülhetett a vers elé. Ám ez olcsó magyarázat lenne, és talán nem is igazolja az első megjelenések olvasata. Pedig Németh tanár úr - neki köszönhetem, hogy készséggel kiállok magyar irodalmi idézet- és szövegértés versenyre bármely „nemzeti" erő teljes vezérkarával - nem egyébre felelt ezzel a példázattal, mint a „Tanár Úr, mi az, hogy vörös farok?" kérdésünkre. Bizony ám. Holott a tanár úr kutatta és végtelenül tisztelte József Attilát, vagy fél évig elemeztette velünk („a többit olvassátok el a könyvben") csak az *Eszmélet* univerzumát. Németh tanár úr definíciót is adott: „Vörös farok a szöveg lényegétől független, valamely elvárásnak megfelelő kiegészítés." Évekig röhögtünk, hogy ez a „farok" - elöl van. Függetlenül azonban attól, hogy J. A. tréfáját a „party line" ismeretében avagy attól függetlenül fűzte a *Farsangi lakodalom*hoz, utalnék inkább, minden külön értesítés helyett, egy súlyosabb szövegére. 1936-ból, amikor a fasizmus már kevésbé tűnhetett viccesnek: „Talán dünnyögj egy új mesét, / fasiszta kommunizmusét - / mivelhogy rend kell a világba, / a rend pedig arravaló, / hogy ne legyen a gyerek hiába / s ne legyen szabad, ami jó."

A „kitől származik a gondolat" álvitánál több figyelmet érdemelnek az együtt felvirágzó jobbos és balos ideológiák összecsengései. Az a fantáziavilág, amelyben demagógia feszül demagógiának, amelyben eltérően színezett, lényegüket tekintve azonban azonosan hamis válaszok születnek jobb- és baloldalon.

Mindenen keres valaki. A fasiszta ellen- avagy a bolsevik forradalmakon, a Bastille lerombolásán, a hurrikánon, a föld felmelegedésén, a cunamin. Ami talán mégsem elég ok, hogy azt véljük, az átmenetileg szép forgalmat realizáló sátorponyvaárusok verték az óceán pusztító hullámait. Minden forradalom

megtalálja a maga üzletfeleit, bankárait, a tekintélyuralmi rendszerek építői - ha mozgalmuk sikert ígér - nagyon könnyen. Nincs ugyanis édesebb koncesszió, mint amilyeneket az omnipotens államok osztogathatnak. A tőkének mindegy, mely ideológia nevében szabadít meg a vezér (a dolgozó nép okos gyülekezete, az igaz magyarok stb.) a verseny kellemetlenségeitől.

Ki is lenne hát a tőke jegyese? A fasizmus? A bolsevizmus? A vallási fundamentalizmus? Az isten-haza-család hármasegysége? Melyik, az elnyomottak krumplifőzelékéhez feltálalt ilyen-olyan feltétek közül? Mikor vették komolyan a hatalom birtokosaival üzletelők a hatalom megszerzésének, megőrzésének ideológiai alibijeit? Nem jegyesség ez, hanem kurválkodás. Amire a tőke nem kevésbé és nem jobban hajlamos, mint bármely más szereplő. Az összes szereplő közös érdeke lenne ugye, a szabadság és a verseny, hiszen ez a közösség *egésze* jövőjének biztosítéka. Az egyes szereplőknek viszont igen sok örömük származhat a *mások* szabadságának korlátozásából. Hogy ezen törekvésükben az önérdekeiket követő egyének és csoportjaik ne lehessenek tartósan sikeresek, nos, erre való volna a törvény. Nem az állam, hanem a TÖRVÉNY. Az állam csak ugyanolyan, parciális érdekei által determinált, a versenyt, pozíciói fenyegetettségét szívesen kizáró szereplő, akár a többi. Ráadásul, veszélyesen széles körű jogosítványokkal felszerelve.

A fasiszta állam csak a tőke egyik lehetősége: partner, aki hatékony monopóliumokkal rendelkezik alattvalói felett. Nem olyan tökéletesen mindenható ugyan, mint a bolsevik diktatúra - hiszen a magátulajdon jelenléte, autonómiája néha zavar - ám így is meg tudja védeni üzletfelei érdekeit. A tőke és a tekintélyevű állam kapcsolataiban a hatalom-pénz csereviszonyok roppant egyszerűek. A hatalomgyakorlás ideológiájától függetlenül.

A fasizmus valóban más, mint a múlt század többi, mocskos diktatúrája. Nevezetesen abban, hogy a középkor hűségért védelem viszonyrendszerével próbálta, próbálja kiváltani a szabadság és a verseny értékeit. Olyan értékekkel, amelyek Oroszlánszívű Richárd korában - már, ha eltekintünk a jobbágyok iszonyatos nyomorától és az emberi élet értékének viszonylagosságától - még tűrhetően beváltak, a XX. században azonban már csak a szervezett bűnözés rejtett birodalmaiban, és némely politikai szervezetek belső viszonyaiban működhettek zavartalanul. Hamis a dimitrovi definíció. Nem a finánctőke legfelsőbb foka a fasizmus, hanem a bűnözésé. Olyan rendszer, amelyben a maffia sikeresen megszerzi a főhatalmat, az állam intézményrendszere bűnszervezetté alakul, és hatalmi érdekei alá rendeli a versenyt és szabadságot. A fasiszta állam, a védelemért hűség nevében, a pusztulásig zsákmányolhatja ki saját népét. Nem lassan, mint az életben maradáshoz szükséges javakat is csak mértékletesen adagoló Szovjetunió, hanem villámgyorsan, mint a hitleri Németország. Mire Hitler háborúba küldte katonáit, Németország már felélte tartalékait. Minden fasiszta rendszerek mintája és legerőssebbike akkor indított világháborút, amikor a számtani alapműveletek ismeretében már tudható volt: legföljebb pár hetes „villámháborúhoz" szükséges fegyverekkel, munícióval, ruházattal, élelemmel, üzemanyaggal rendelkezik, és nincsenek pótlásukhoz tartalékai. Sem pénze, sem nyersanyagai, sem pedig az Egyesült Államok szabad gazdaságával szemben versenyképes ipari kapacitásai. Vérbe borult a világ a rablóháború zsákmányának illúziója, a nácik hatalmának rövidke, néhány éves meghosszabbítása érdekében.

A rasszizmus, antiszemitizmus nem a fasizmus lényege, csak undorító eszköze. Némi pozíció-átcsoportosítási, rablási lehetőség, ellenségképzés, de leginkább porhintés. Nehogy az „uralkodó faj" - legyen az német, magyar, olasz vagy szuahéli - észrevegye: mindenki áldozat.